

על המחלות הפוליטיות

כפי שראינו בפרשת 'מקץ', תורת החסידות לימדה אותנו שסמליה של הקבלה מתארים לא רק תוארים א-להיים ועקרונות הנהגת העולם וההיסטוריה, אלא גם את מסתורי נפש האדם, ואת המידות האנושיות. בשורות הבאות רוצה אני לאמץ קריאה מעין זאת בדרשה אישית, תוך תקווה שהיא תעזור לנו לבטא את מציאותנו ובעיותנו. בסיום קריאת ספר בראשית, היא גם תדגים לנו את הצורה בה החסידות קראה את הספר.

בין עשר הספירות שבתורת הקבלה בולטת במיוחד שְׁלֶשָׁה יסודית: חסד, גבורה ותפארת. הן מבטאות שלוש גישות בסיסיות. החסד, מתאר את האהבה והנתינה ללא גבול, הוא קו אינסופי של שפע. הגבורה לעומת זאת, היא מידת הדין, הנקודה העוצרת את הקו, האומרת לעולמו של החסד: די! מידות אלו חיות במתח מתמיד בכל אדם. יחסי הכוחות ביניהן יוצר סוגים שונים של אישיות. וכך מועבר המאבק לתחום החברתי והציבורי, בו חייבת להיווצר הרמוניה בין המידות, זיווג בלשון הקבלה. ההרמוניה היא ספירת ה'תפארת', המידה המהווה מעין מאזנים המאפשרים להביא את הכוחות המנוגדים לידי איזון. החסד מסומל במים, הגבורה מסומלת באש. התפארת מסומלת בשמים, שהם על פי חז"ל חיבור מופלא בין אש למים, בין חסד לגבורה. אלו הם הרחמים האמיתיים.

לפי מפתח סמלי זה קוראת הקבלה את תולדות האבות בספר בראשית. האבות מייצגים את המידות. אברהם גילם בחייו את החסד. יצחק חי את העקדה, ביטוי קיצוני לעבודת ה' על ידי הדין והגבורה. אלא שבדרכים אלה, מלמדת החסידות, אורבות סכנות. אש הגבורה היא כמובן מסוכנת, אנו יכולים להישרף בה. אולם גם על ידי טביעה בים החסד ניתן למות. רק שיווי משקל בין הגבורה והחסד מבטיח את הפעילות הנכונה של המידות. כאמור, זאת התפארת, דהיינו ההרמוניה, הסינתזה המיוצגת על ידי יעקב. יתירה מכך. על פי קריאה חסידית-קבלית זאת, בשתי המידות הללו יכולה להופיע פסולת, פסולת רעילה. פסולת החסד מגולמת בדמותו של ישמעאל, ופסולת הגבורה והדין בדמותו של עשיו.

השלשה, חסד, גבורה ותפארת, הופכת רביעייה על ידי הוספת ספירת המלכות. המלכות קשורה עם הפוליטיקה. לפסיכולוגיה של היחיד יש גם מימד חברתי. ביישום הסמליות הקבלית לפוליטיקה, עלינו להיות זהירים. המידות מיוצגות בקבלה גם על ידי הסימבוליקה של הימין והשמאל. החסד מתואר כיד ימין, הגבורה - כיד שמאל. לדעתי, סימבוליקה של כיוונים אלה התהפכה, ובצדק! משל למה הדבר דומה, לרושם שחותם משאיר, שהוא מעין תמונת ראי של התמונה החרוטה בחותם. כשעולם האידיאות הפכו פוליטיקה, התהפכו הכיוונים. ואכן נראה לי, שהשמאל הפוליטי ממוקד במידת החסד,

הימין - במידת הגבורה. השמאל המגלם את החסד והאהבה, מבטא אמונה אופטימית או אוטופית בטבעו הנעלה של כל אדם. הימין, לעומת זאת מגלם את הגבורה והדין, מבטא עמידה ריאליסטית או פסימית המחייבת מאבק נגד הרוע האנושי, לפעמים השטני, המופיע בעולם.

המחלות הפוליטיות הפרופסיונליות

כספירות הקבליות גם על העמדות הפוליטיות אורבת סכנת הפסולת. למרות שרק לעתים נדירות הנמשל דומה למשל, ארשה לעצמי להשוות סכנות אלו למחלות הגוף החי. הדברים ינכרו ממני את שארית קוראי, אך משוכנע אני שאלו הן שתי סכנות גדולות האורבות עלינו מבפנים.

הגוף האנושי חי בעולם, ממנו הוא מקבל חומרים הכרחיים שונים, ובו הוא בא בקשר עם יצורים שונים. החסד מבטא בהקשר זה נתינה וקבלה, קבלת המזון למשל. הדין מייצג את המערכת החיסונית, את מנגנון ההגנה בפני הסכנות הבאות מבחוץ. הכרחי להגיע לשיווי משקל בין הכוחות. אם שיווי משקל זה מתערער, יכולים להתפתח שני סוגי מחלות. הימין, נוטה לסבול ממחלות אלרגיות, כלומר מתגובת יתר לפעמים חולנית ומזיקה מאוד, נגד חומרים הבאים מהחוץ, אף אם הם תמימים לחלוטין. השמאל לעומת זאת, נוטה לחלות בכשל חיסוני, המוכר לנחו היטב בשמו הלועזי, איידס. במקרה כזה המערכת החיסונית אינה מסוגלת להבחין בסכנות החיצוניות, וודאי אינה יכולה להילחם נגדם. האלרגי מגיב יתר על המידה, בכשל החיסוני המערכת החיסונית אדישה, אינה מגיבה, אינה מגנה על עצמה בצורה מספקת.

אכן, למחלות הביולוגיות יש מקבילות פסיכולוגיות ופוליטיות. אלו הן מחלות פוליטיות "פרופסיונליות". האלרגיה החברתית היא פסולת הדין והגבורה, הבא לידי ביטוי מתועב בגזענות, בשנאת הזרים, בהפליית הנוכרים החפים מפשע, בפגיעה בגר התמים החי בקרבנו. לעומת זאת, הכשל החיסוני, מולד או נרכש, האדישות בפני הסכנה, הם פסולת החסד והאהבה. הימין רואה את האידאלי בלכידות ובאחדות לאומית, כדי לעמוד נגד הסכנות מבחוץ. הנטייה של השמאל היא פעמים רבות הפוכה, להיאבק לאחדות בינלאומית במחיר הלכידות הלאומית. קבוצת ההתייחסות שלה מצויה בקבוצות אינטלקטואלים בעולם הגדול. השמאל מקשיב יותר מדי לרחשים הנשמעים בחוץ, הימין חרש להם.

סכנת הבוגדים והשומרים

המחלות אכן מסוכנות. כשהאדם מאבד את כושרו החיסוני, נכנע הוא לוירוסים הבאים מבחוץ, המכריחים את הגוף לייצר עבורם וירוסים חדשים, ולפעול כנגד האינטרסים שלו עצמו. מחלת השמאל, הולידה את מרגלי האטום, שמסרו לאויב סודות צבאיים כמוסים

וחיוניים, ותרמה להרעה אסטרטגית והיסטורית כלל-עולמית. פעולתה של הייבסקציה, המדור היהודי במפלגה הקומוניסטית הרוסית, היא דוגמה לתופעות ויראליות אלו. היא באה לידי ביטוי קיצוני בדמותה של אסתר פרומקין, חברת ה'בונד' שהפכה קומוניסטית קיצונית ורדפה בשנות העשרים בשצף קצף כל תופעה יהודית בברית המועצות, תוך שהיא מכריזה "דאלוי ראוינוב": הלאה הרבנים.

עד כאן סכנת הבוגדים המשרתים את האינטרסים הזרים של הוירוסים. אולם תתכן סכנה אחרת, הפוכה לראשונה, ומסוכנת אף היא. זאת הסכנה שפאול אהרליך, הרופא היהודי הגדול תיאר כאימה בפני היסודות שבתוך האדם הנתפסים כרעלים (horror autotoxicus). אהרליך גילה את המחלות האוטואימוניות הבאות לידי ביטוי פעמים רבות בהסטוריה הכללית והיהודית. המנגנון החיסוני תוקף תאים ורקמות של הגוף עליהם חייב הייה להגן. המערכת אינה מסוגלת להבחין בין תא פולש לבין תא השייך לגוף, בין אויב לאח החשוד בעינו. הדוגמאות ההיסטוריות הן רבות, מרצח גדליהו בן אחיקם ועד למלחמת האחים בימי החורבן. אביא דוגמה פחות מוכרת. ב-19 בדצמבר 1903 ירה סטודנט יהודי בפריס, חיים זליג לובאן שמו, במקס נורדאו על רקע תמיכתו בתוכנית אוגנדה. גם רצח ראש הממשלה יצחק רבין ע"ה, הוא לדעתי תוצאה של מחלה אוטו-אימונית מעין זאת. הסכנה הזאת מחייבת אותנו בחשבון נפש. אנו חייבים להיזהר גם מן המערכת החיסונית עצמה, אנו חייבים לשמור את עצמינו אף מן השומרים עצמם, או מאלה שהפכו את עצמם לשומרים.

בפרשת 'יוחיי' מברך יעקב את בניו. ברכה זאת היא נבואה על העתיד להתרחש במועד מאוחר יותר. ברקע ברכות אלו ישנו זיכרון הפירוד בין יוסף ויהודה. ו"מעשה אבות אזהרה לבנים". אורבת לנו סכנה מתמדת של פילוג, שהביא יותר מפעם בהיסטוריה היהודית למלחמת אחים טרגית. עדיף לטעות כשכולנו מאוחדים, מאשר לצדוק במחיר אחדות העם. כשלמדנו במשך דורות את סיפורי חורבן הבית השני, נדרנו נדר לא ליפול במלכודת זאת יותר. אל נא נפר נדר זה. הפרה זאת היא רשעות ואווילות, הפוגעת בעם, בארץ ובתורת ישראל גם יחד.